

HALK DANSI*

Yazan: Joann Wheeler KEALIINOHOMOKU

Çev.: Tuğçe IŞIKHAN**

Halk dansı nedir? Böyle bir soru ne kadar da aldatıcı gözükmektedir. Bu soruya “Halk dansı halk tarafından yapılan bir dandır” şeklinde mantıklı bir cevap vermek tabii ki mümkündür. Alan Dundes bize “halkın en az bir ortak faktörü paylaşan bir insan grubu”¹ olduğundan bahseder. Ben bu noktada ortak paydası halk niteliği taşımayan bir dans formu olan bir grubu baz aldığımız takdirde büyük bir hata yapacağımızı düşünüyorum. Örneğin bir bale grubu bir halkı oluşturuyorsa, söz konusu grubun sergilediği dans gösterisi de, bu mantıkla, halk dansı olacaktır. Dünya üzerinde bu düşüncüyü savunabilecek hiçbir folklorcu yoktur. Bununla birlikte bale topluluğu sergiledikleri pek çok koreografinin, attıkları adımlardan birçoğunun ve seçtikleri hikâyelerden birkaçının halk dansına dayandığını veya en azından bundan esinlenilerek ortaya koyulduğunu kabul edeceklerdir. Peki onlar için halk dansı ne anlama gelmektedir? Onlar bu kavramı “ulusal” ve / veya “ırksal”² dans olarak yorumlayarak söz konusu dans türünün çoğunlukla Avrupalı köylü sınıfın sergilediği “kaba” bir dans formu olduğunu düşünmektedirler. Bazıları ise halk dansının, balenin bir türü olarak bilinen “karakter dansı” veya “karakteristik dans”³ ile aynı formata sahip olduğu düşüncesindedir. “Karakter dansı” Fransızcadan alınmış bir terim olup, aristokratik niteliklere sahip olamayan bir grup tarafından bilinçli olmadan sergilenen, geleneksel nitelikli, anonim olarak biçimlenmiş tuhaf ve kendine

özgü olarak nitelenebilecek bir dans türünü temsil etmektedir. Dundes’in izinden gidip, bir bale grubunu folk olarak adlandırdığımız takdirde böyle bir topluluğun kendi bilgisine de sahip olduğunu kabul etmiş oluruz. Bir bale topluluğunun sergilediği folklor ile ilişkili olarak çok ilginç bir çalışma yapılması pekâlâ mümkün olabilirdi; ancak onların yaptıkları dans halk dansı değildir. Bu noktada folklor teriminin halk dansı ile özdeşleştirilmesinin son derece hatalı olacağını düşünüyorum. Zira söz konusu iki tür arasındaki farklılığın böyle bir paralellığe izin vermediği görülmektedir. Bale ile ilişkili kimseler sergiledikleri dansı ilerici, bilerek yapılan, öğrenilen, sanatçı ve profesyonel dansçılar (yani meslekleri dans yapmak olan dansçılar) tarafından gerçekleştirilen bir dans formu olarak yorumladıkları için, bu dans türünün halk dansı olmadığını ifade etmektedirler.

Bu noktada “ulusal” düşüncesinin halk dansının çerçevesini çizip çizmediğine göz atmanın uygun olacağı kanaatindeyim. Söz konusu düşüncüyü test etmek için ise Japon dansından faydalanılabileceğini düşünüyorum. Batı dansları ile ilgilenen bilim adamlarının bu husustaki görüşleri son derece nettir; Agnes DeMille gibi tanınmış bir koreograf çağdaş halk dansları ile ilişkili olarak kaleme aldığı makalede Azuma Kabuki topluluğunu masaya yatırmıştır⁴. Japon dansı ile ilişkili malumatta bu dansı sergileyen kişilerin “travesti!” diye bağırdukları ifade edilmektedir. Bir Japon halk dansı-

* Richard M. Dorson (ed.), Folklore and Folklife An Introduction adlı kitabın 381-405 sayfaları arasından alınmıştır.

** Gazi Üniv. Türk Halkbilimi Yüksek Lisans Öğrencisi. tugceisikhan@yahoo.com

nın varlığı herkesçe kabul gören bir olgu olduğu halde, Bon Odori festivallerinde sergilenenlerle benzer tipte dansların halk dilinde kabul görmüş Kabuki, Noh veya Gagaku gibi rafine formlarla bir tutulamayacağı muhakkaktır; gerçekte bu dansların ulusal nitelikte birer hazine olarak kabul gördükleri ise bilinen bir gerçektir. Bu gibi farklılıklar yüzünden Indiana Üniversitesi eski ismi “Halk ve İlkel Müzik Arşivleri” olan bölümün ismini “Geleneksel müzik arşivleri” adıyla değiştirmiştir. Ulusal nitelikli pek çok grubun, bu gruplar tarafından sergilenen müzik ve dans formlarının “halk” ve “ilkel” başlığı altında toplanması ile ilişkili düşünce yüzünden hoş karşılandığına şahit oluruz.

Bu gruplar bilmiyorsa bile, protestocu milliyetçi grupların halk dansının ne demek olduğunu idrak ettiğine hiç şüphe olmadığına inanıyorum. Bu noktada söz konusu gruplar bu dans türünü köylü sınıflar tarafından sergilenen, tuhaf ve kendine özgü olarak nitelenebilecek, geleneksel, bilinçli olarak yapılmayan ve koreografik açıdan anonim olarak biçimlendirilmiş bir form olarak mı algılamaktadır? Bundan pek de emin değilim. Asya’da halk dansı olarak tanımlanmasına karşın, koreografıların tarihin sayfaları arasında yitip gitmiş, mitolojik varlıklara atfedilebilecek bir geçmişe sahip, Gagaku dansında olduğu gibi geleneksel bir özü barındıran dans formları ile karşılaşırız. Bu gruplar, klasik dans formlarını gerçekleştiren dansçıların çok büyük bir çoğunluğu, bu işi bir misyon olarak görmedikleri için nocation fikrini halk ile klasik formları ayırmak için bir kriter olarak kullanmayı reddetmektedirler. Örneğin Java dansları son zamanlara kadar sadece aristokratik sınıfa mensup kişiler ile kraliyet sarayına bağlı kişiler tarafından gerçekleştirilirdi. Bu noktada söz konusu dans gösterileri sırasında dinî ve artistik nitelikli birtakım hareketlerin gerçekleştirildiği

anlaşılmaktadır⁵. Diğer taraftan bütün Asya kıtasını bir uçtan bir uca kat eden, geçimlerini dans ederek sürdüren gezgin dans toplulukları bulunmaktadır. Bu toplulukların yaptığı çalışmaların, klasik sanatla hiçbir ilişkisi olmasa da, Burma gezginlerinin durumunda olduğu gibi, bir halk formu olarak benimsendiği göze çarpar. Profesyonellik kıstasının yadsınması bizi rahatsız etmemelidir. Fıçı veya sepet imal eden zanaatkarlar gibi bir halk sanatını yerine getiren paralı zanaatkarlar ile karşılaşırız. Sanatı halk dansından ayırmak için profesyonellik kıstasını kullanan bilim adamlarının gerçekleştirilen sanatlar ile ilişkili olarak sadece Batı standartlarını göz önünde tutmak suretiyle bir değerlendirme yaptıkları son derece net bir biçimde görülebilmektedir. Asya kıtasında halk dansı ile sanatsal dans arasındaki en büyük farkın ulusal idare tarafından dans formuna biçilen prestij ve tanınma derecesi olduğu açıkça görülmektedir. Bu tip bir ayırımı idarenin dans formlarına asgari önem harcadığı Birleşik devletlerde geçerli olmadığı anlaşılmaktadır. Peki bu durum bizi bir açmaz mı sokar?

Dünyadaki okur yazar olmayan gruplar tarafından sergilenen dansların burada masaya yatırılıp yatırılmaması hususunu sorguladığımız takdirde konunun biraz daha karmaşık bir hal aldığı görülmektedir. Halkbilimciler bu soruya kesinlikle hayır cevabını verirler. “İlkel dans halk dansı değildir.” Örneğin Cuth Sachs, halk dansının evrimsel süreç cetvelinde ilkel ile medeni dans arasında orta noktada bulunduğu ve bu dansın çağdaş dünyadaki varlığının bir çeşit yaşayan kalıntı olduğunu iddia etmektedir⁶. Arnold Hesel ilkel dansın komünal nitelikli, cinsiyetlere göre ayrılmış bir niteliğe sahip olduğunu işaret ederken, halk dansının karşı cinsten partnerle dans eden çiftler tarafından karakterize edildiğini ifade etmek suretiyle iki dans arasındaki ayrıma dikkat çekmiştir⁷.

Halk dansının bir çeşit evrimsel ölçek üzerinde olduğuna işaret eden kimseler için geçiş noktasına işaret edebilecek, böyle bir değişime neden olan şeyin ne olduğunu gösterecek hiçbir emare bulunmamaktadır. Cinsiyetler arasındaki ayrımı kriter olarak kullananlar ise bir sonuca varma noktasında pek çok istisna ile karşılaşacaklardır. Örneğin İngiliz morris danslarının erkeklere özgü bir dans olduğu görülmektedir. Bunun dışında erkek ve kadın çiftlerle birlikte yapılan “ilkel” Tahiti dansları ile karşılaşırız.

Bu konu üzerinde çalışan bazı bilim adamları ise ilkel dansların ritüel kökenli olduğunu, halk dansının ise keyif amaçlı yapıldığını ifade etmek suretiyle aradaki farka işaret etmeye çalışmışlardır. Şayet öyleyse bu takdirde Cecil Sharp ve Violent Alford’un savaş dansları, at başı değnek dansları ve İngiltere ile bütün Avrupa’da karşılaşılan buna benzer danslar ile ilişkili önemli çalışmalarını iyice idrak etmemiz gerektiğine inanıyorum.

Önemli birer ritüel parçası olmalarına karşın halkbilimcilerin yararlandıkları kaynakların başında gelen Hawai ve Hopi “halk hikâyelerini” bu konuya dahil etmek bizim açımızdan gerçekten de son derece güç alınmış bir karar niteliği taşımaktadır. Bu toplulukların sergiledikleri dansların halk dansı olarak tanımlanmamasının sebebi nedir? Aslında bu dans formlarının genel olarak halkbilimcilerden ziyade antropologları ilgilendiren konular olduğu kabul edilmektedir. Birleşik devletlerde halk dansı ile ilişkili olarak yayınlanmış kitapların hemen hiçbirinde bu konuya değinilmemiş olması da bu durumu ispatlar mahiyettedir. Birkaç istisna dışında bu tip kitaplarda Amerikan Kızılderili danslarının halk dansı olarak kabul edilmediği görülmektedir. Bu çalışmalarda Amerikan halk dansının Eski Dünya mirasına sahip, bölgelere göre gelişmiş formları kapsadı-

ğına işaret edilmiştir. Bu dans formları ise kırsal alanlarda ortaya çıkan köşeli ve yuvarlak danslara karşılık gelir. Kızılderili dansları Birleşik Devletlerdeki genel popülasyonu temsil etmediği ve çoğunlukla ritüellerle ilişkili formlar oldukları için halk dansı kategorisi içinde değerlendirilmedikleri göze çarpmaktadır⁸. Buna karşılık İngiltere’de ritüel oryantasyonu kırsal bölgelerde sergilenen 1 Mayıs at başı değnek dansı gibi “reel” halk dansları için bir kriter olarak karşımız çıkmaktadır.

Birleşik Devletlerdeki dans uzmanlarının popüler dansı tuhaf bir biçimde bir halk formu olarak yorumlamayı uygun görmedikleri anlaşılmıştır⁹. Bu yadsımanın şimdiye kadar ortaya koyulan kriterlerin tamamıyla tezatlık oluşturduğunu söylemek mümkündür. Popüler dans, ritüel nitelikli olmayan bir dans türüdür ve mesleki bir gayeyle yerine getirilmemektedir. Ayrıca bu dansın bilinçli olunmadan yapılan, anonim olarak koreografi edilmiş, çoğunlukla karşı cinsten çiftler tarafından icra edilen bir dans formu olduğunu vurgulamak gerekir. Günümüzde Meksika, Rusya, Yugoslavya, Filipinler ve daha pek çok yerde halk dansı ile ilişkili bütün kriterleri çiğnemiş olmalarına karşın bu dans formunu icra ettikleri iddiasında bulunan pek çok dans topluluğu bulunmaktadır. Jankovic kardeşler bu dans formunu “hakiki” halk dansı ile kıyaslamak suretiyle “uyarlanmış” veya “format değiştirmiş halk dansı” olarak adlandırmaktadırlar¹⁰. Ancak bu dans türünü dürüstçe sundukları ve yapımcılar “sahnedeki halk stili animasyonu” geliştirmeye çabaladıkları sürece uyarlanmış danslara karşı kullanabilecekleri herhangi bir argümana sahip olmayacaklardır¹¹.

Dundes ve “halk” sunumlarının tamamını kapsayan tanımı ile ilgili probleme döndüğümüz zaman araştırmacının “folklor” bileşik sözcüğündeki “lor” sözcüğü ile ilişkili olarak sunduğu model-

den herhangi bir şekilde istifade edemediğimizi görürüz. Dundes, konuyu yeni araştırmaya başlayanlara anlatabilmenin en iyi yolunun bir tanımdan ziyade folklor kavramı içine giren ve girmeyen unsurları listelemekten geçtiğini ifade etmiştir. Dundes halk dansı gibi sözlü olmayan formları da folklor kavramı içine değerlendirmeyi uygun görmektedir¹². O zaman halk dansı neye karşılık gelmektedir? Halk dansı kategorisi içinde giren ve girmeyen unsurları listeleyen bir model takip etmenin tek başına yeterli olmadığına inanıyorum. Bu noktada halk dansı geleneksel olmasına karşın bütün geleneksel formların halk dansı olmadığını ifade etmek suretiyle elimizdeki bulguları özetlemenin mümkün olduğu kanaatindeyim Ayrıca bu dans türü mesleki bir uğraş olmamasına karşın zaman zaman mesleki bir gayeyle yerine getirildiğine de şahit olunmaktadır. Bunun dışında gerçekte komünal nitelikli bir tür olmasına karşın halk dansının bazen bunun aksi bir biçimde ortaya çıkabildiği de tespit edilmiştir. Halk dansı temelde ritüel kökenli bir tür olmasına karşın bu olgunun her zaman geçerli olmadığı da görülebilmektedir. Bununla birlikte Birleşik Devletlerdeki en yaygın dans formunun – modern popüler dans – bütün temel kriterleri karşılmasına karşın, halk dansı olarak değerlendirilmediği tespit edilmiştir. Birleşik Devletlerde tuhaf bir biçimde şayet bir grup insan kendileri dışındaki başka bir grubun danslarını icra ediyorsa, bu takdirde söz konusu dans formlarının halk dansı kategorisi içinde değerlendirildiği görülmektedir. Bu tür bir hareket tarzının bir halk dansında bulunması gereken “ulusal”, “ırksal” kriterinin çiğnenmesi manasına geleceğine hiç şüphe yoktur. Birçok halk dansını icra etmenin son derece güç olması, bu tür dansları pek çok defa prova etme mecburiyeti bulunması ve sanatçı olarak tanımlanan yetenekli halk dansı oyuncularının bulunması

yüzünden halk dansını diğer bazı dans formlarından ayırt etmenin belirli bir kabiliyet istediğini göz önünde bulunduramadık.

Elimizi bu meseleden bütünüyle çekmek mümkün olsaydı, bu takdirde hiç kimse halk dansı kavramını oluşturan unsurların neler olduğu konusunda uzlaşmadığı için bu kavramın bir fenomen veya hiçbir zaman var olmamış bir yanılsama olarak nitelenebileceği görülecekti. Bu noktada hiç kimsenin halk dansının varlığını sorgulamadığı son derece açık bir biçimde görülebilmektedir. Okuyucunun halk dansının ne olduğu hususunda kolayca kaçan herhangi bir sonuca ulaşmaktan uzak durması gerektiğini düşünüyorum.

Söz konusu probleme çözüm bulmak maksadıyla, sözcüğü daha alt kategorilere ayırmak ve belirli özelliklerini keşfetmek için bu fenomeni daha yakından incelemeye veya halk dansı yerine bir sözcük tayin etmeye çalışan kimselerin beni halk dansı ile ilişkili belirli bir tanım yapmaya ittiğini ifade etmek zorundayım. İlk olarak jazz dansı “yerli” dans olarak adlandırılan Marshall ve Jean Stearns gibi iki referans noktasına sahip olduğumuzu belirtmek de fayda vardır¹³. Biz popüler bir dans formu olan jazz dansının halk dansı adı altında gruplandırılabilceğini ümit ettiğimiz için “yerli” sözcüğünün bu kullanımına belirli bir dikkat harcamamız gerekmektedir. Az önce de ifade ettiğimiz gibi, bu ikame Stearnses’e yetenekli birer dansçı olabilecek profesyonel olmayan oyuncular ile profesyonel oyuncuları bir arada değerlendirmesine olanak tanımıştır. “halk dans”ın diğer halk yaşam formlarıyla olan ilişkisini ortaya koymak maksadıyla “halk dansı” terimini kullanmaya devam etmek istediğimiz için bu hususta “yerli” terimini kullanmak yerine halk dansı tanımlamamıza yardımcı olacak bir terim kullanmamız daha yerinde olacaktır.

İkinci öğretimiz Hoerburger'in halk dansı (ve halk müziği) birinci ve ikinci grup olarak adlandırdığı bir kontekst içinde bir alt kategori olarak tanımlaması hususuna dayanmaktadır. Hoerburger ilk grupta "halk dansını toplumsal hayatın dahili bir parçası olduğunu" iddia ederken, aynı araştırmacının ikinci grupta yer alan halk dansı formlarının artık toplumun işlevsel bir parçası olmaktan çıkıp sadece birkaç insanı ilgilendiren bir hüviyete kavuştuğu şeklinde bir öneride bulunduğu görülmektedir¹⁴. Bu tip bir ayırımın, halk dansı tanımlamamıza doğrudan herhangi bir katkısı olmamasına karşın, halk dansı ile ilişkili kanaatimizi kendi bağlamı içinde değerlendirmemize yardımcı olduğuna hiç şüphe yoktur. Söz konusu dikotomi temel itibarıyla iletim mekanizmaları arasındaki tezatlıklara işaret etmektedir. Dundes ise sözlü iletimin mutlak suretle folklor için bir kriter olarak kullanılmasına gerek olmadığına inanmaktadır.

[a] Sözlü iletim kriterinin benimsenmesi halinde ortaya çıkan temel güçlüklerin başında beden hareketlerine dayanan folklor formlarının nasıl açıklanacağı hususu gelmektedir; bu noktada halk dansı, oyun ve el/kol/baş hareketlerinin sözlü yolla aktarılmasının mümkün olup olmadığı sorusu ön plana çıkar. Bir çocuğun, sadece izlemek ve gerektiğinde eşlik etmek suretiyle, kendisine sözlü olarak anlatılmasına gerek olmadan bu formların her birini öğrenmesi mümkün olduğu görülmektedir¹⁵.

Yukarıdaki düşüncüyü kabul ederek, halk danslarının halk yaşantısına aksetmediğine inanmak hata olacaktır. Bu noktada halk dansının sözlü iletime de dayandığını ifade etmenin daha doğru olacağı kanısındayım. Motor olarak nitelenen bir davranış kalıbı nadir olarak dramatik bir bağlamın bir parçası olmadan sözlü yolla ortaya çıkmaktadır. Halk dansı yapan kimseler dans ve dansın gerçekleştirildiği bağlam hakkında

birbirleriyle sohbet ederlerken farkında olmadan öğrendikleri jestler hakkında hemen hiçbir şey konuşmadıkları tespit edilmiştir. Halk dansının iradenin gerçekleştirmesini gerektirecek kadar özel bir nedenin bir parçası olduğu görülmüştür. Bununla birlikte halk dansı standartlarının görsel nitelikli sonuçları göz ardı edilerek, vokal unsurların benimsenmesi suretiyle öğrenildiği ve ancak bu şekilde varlığını devam ettirebildiği anlaşılmaktadır. Dans hareketleri genellikle (fakat her zaman değil) öykünüm, deneme ve yanılma metotlarından oluşan bir kombinasyon yardımıyla nesilden nesile aktarılmıştır. Deneyimli oyuncular çaylaklara nasıl adım atmaları gerektiği konusunda yardımcı olurlar. Zaman zaman başoyuncunun acemiye vücut hareketlerinin nasıl olması gerektiği konusunda müdahil bir rol oynaması de gerekmektedir¹⁶.

İlk grupta yer alan halk dansı formlarını, alıcı ile verici arasındaki bire bir ilişkilere dayanması bakımından sözlü bir iletimle benzeştirmek mümkündür. Hoerburger'in de işaret ettiği, ikinci gruptaki halk dansı formlarının ise daha sabit veya daha az dinamik olduğu görülmektedir. Halk dansı genellikle dinamik bir bağlamdan gelişmiş bir formu temsil eder; ancak bu formun sözlü iletimi gerektiren daha büyük bir kompleksin parçası olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kullanım kılavuzları sayesinde yaratıcı bir uygulama baş dansçı tarafından kullanılan notasyon sistemleri ile hatırlatmalar kullanılarak asıl bilginin sözlü olarak aktarılabilmesini mümkün kılmaktadır. Bu yüzden birinci ve ikinci grup arasında niceliksel bir farklılıktan çok reel niteliksel bir ayırımı söz konusu olduğu anlaşılmaktadır – ilk grubu mevcut kanıtlarla desteklemek mümkün olmasına karşılık ikinci grubun daha çok eski oyunların yeniden sahneye koyulması ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Hoerburger halk dansının içerdi-

ği unsurlar ile ilişkili olarak herhangi bir konsensüs olup olmadığını görmek amacıyla Uluslararası Halk Müziği Komitesi'nin üyelerine bir anket formu göndermiştir. Üyelerin bu anketlere verdikleri cevaplar arasında şaşırtıcı birkaç yanıtın olduğu görülmektedir¹⁷. Böyle bir düşünce çeşitliliği kati bir tanım yapılmasından uzak durulması gerektiğini tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır. Bu yüzden işlevsel bir tanım yapılması gerektiğini düşünüyorum. Pratik maksatlar için halk dansını şu şekilde tanımlamak mümkündür:

Yerli bir dans formu büyük bir dans formu içinde küçük geleneğin bir parçası olarak halk dansının birinci ve ikinci formunun her ikisinde de gerçekleştirilmektedir. Dans, ortam ve zamana gereksinim duyan etkili bir biçimdir. Ayrıca dans, motor davranışın müzikalite özellikleri ile çok yakından bağlantılı ağıdalı şablonlar içine uyguladığı bir bütün oluşturmaktadır.”

Bu tanım Staernes ve Hoerbarger tarafından yapılan önermelerin her ikisini de içermesi dışında Redfield¹⁸ tarafından ortaya atılan küçük ve büyük gelenek konseptini de bünyesinde barındırmaktadır. Yukarıdaki tanım çerçevesinde Lomax¹⁹ tarafından önerilen gereksizlik düşüncesinin de bu tanım içinde yer bulduğu görülecektir.

Bu tanım çerçevesinde içinde jazz dansın da bulunduğu sosyal ve popüler dans formlarını halk dansı olarak kabul etme imkanı ortaya çıkmaktadır. Bu noktada sanatsal içerikli dans formları ile klasik danslar (dans literatüründe “etnolojik dans”²⁰ olarak da bilinmektedir) halk dansı kategorisi içinde değerlendirilmemiştir.

Şayet okuryazar olmayan bir toplumda küçük ve büyük gelenek arasında herhangi bir dikotomi bulunmuyorsa bu takdirde söz konusu tanım çerçevesinde bu dans formlarının halk dansı olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Bu

noktada söz konusu geleneklerin her ikisini de bünyesinde barındıran okuryazar olmayan birçok toplumun mevcut olduğu tespit edilmiştir. Örneğin üyeliğe kabul edilmiş yerliler tarafından gerçekleştirilen eski Hawaii hulasının halk dansı olarak değerlendirilmediği anlaşılmaktadır. Buna karşılık festival vs. gibi etkinliklerde üyeliğe kabul edilmemiş insanların eğlenmek amacıyla doğaçlama olarak ortaya koydukları sosyal dans formlarının ise halk dansı olarak kabul edilebildiği görülmektedir. Buna paralel olarak üyeliğe kabul edilmiş toplum üyeleri tarafından gerçekleştirilen Hopis danslarının halk dansı kategorisi içinde değerlendirilmediği göze çarpmaktadır. Bu dans formlarının dahili nitelikli büyük ve küçük gelenek fikrinin çerçevesi içine alınması halinde spontane olarak hububat öğüten dans formlarının bir halk formu olarak değerlendirilmesi gerektiği görülecektir. Günümüzde genç insanların country-western, rock, ve Latin müziği eşliğinde çiftler halinde dans ettiği Cuma ve Cumartesi gecesi danslarını Kızılderili olmayan bir dünyanın büyük geleneği ile ilişkili küçük bir gelenekle bağlantılı bir eğlence anlayışı olarak değerlendirmenin yerinde olacağı kanaatindeyim. .

Alışıldık tanımlamalar genelde bu kriterler baz alınarak yapılırken, yukarıdaki tanımın “otantik” fikrini veya nesilden nesil'e aktarılan gelenek düşüncesini içermediği görülmektedir²¹. Gerekli hassasiyet gösterildiği takdirde bu farklıların herhangi bir önem arz etmediği görülecektir. Bir dans formu yerli ifadenin bir yansıması olduğu ve uygulanabilirliğini muhafaza ettiği müddetçe değişen bir ürün, yeni bir konsept veya direkt bir yaratım bile olsa kendi otantikliğini muhafaza edecektir. Bu durum kenar sokak şakaları, çocukların ip çekme oyunları, duvar yazıları gibi sözel formların listelenmesine izin veren daha modern folkloristik düşünce ile uyumlu

gözükmektedir. Bu noktada kesintisiz bir geleneğe sahip olmayan bir formun önceli olmadan ortaya çıktığından bahsetmek mümkün değildir. Anlamlı ve etkin davranış bir boşlukta meydana gelmez; bu tip davranış formları daima kültürel bir ortam içinde gelişim göstermiştir.

Halk Dansı ile İlişkili Çalışmaların Geçmişi

İngilizce konuşan dünyada özellikle İngiltere'den çıkan bazı bilim adamları çok önceki bir tarihte Amerikalıların yaptığı gibi formal nitelikli halk dansı çalışmalarını başlatmışlardır. Bu hususta İngiliz Halk Dansı biliminde özellikle üç figür ön plana çıkmaktadır: Cecil J. Sharp, Maud Karpeles ve Violet Alford. Sharp İngiltere'de halk dansı ile ilişki olarak ciddi araştırmalar yapan ilk bilim adamıdır. Araştırmacının 1899 yılında bir morris dansını gördükten sonra bundan büyük ilham alarak çalışmalarına yön verdiği anlaşılmaktadır.²² Sharp 1911 yılında İngiliz Halk Dansı Derneği'ni kurmuştur. Ölümünden 8 yıl sonra yani 1932 yılında dernek 1898 yılında kurulan halk şarkısı derneğiyle güç birliği yapma yoluna gitmiştir. Birinci dünya savaşı sırasında Sharp ve asistanı Mand Karpches bir halk müziği envanteri oluşturabilmek maksadıyla Birleşik Devletlere gelmişler ve 1917 yılında dans ile ilişkili büyük bir keşif -"Runnig set" dansı ile ilişkili - yapmışlardır.²³

İngiltere'deki halk dansı cemiyetinin temel amacı, Sharp'ın da öngördüğü gibi, Counrry, Morris ve Kılıç olarak adlandırılan İngiliz halk danslarının daha fazla tanınmasına katkıda bulunmaktır. Günümüz İngiltere'sinde hâlâ bu temel amacın peşinden koşulmaya devam edildiği görülmektedir. Dorson'a göre: "Ironically, the call for collecting in behlf of survival would be answered in the sprit of revival. The future lay indeed with the

followers of Cecil Sharp."²⁴ Cemiyet günümüzde en az geçmişteki kadar etkin bir biçimde çalışmaktadır. Bu cemiyetin bir kolu Birleşik devletlerde kurulmuş olup, çalışmalarını May Gadd'in ulusal direktörlüğü altında yürütmektedir. Söz konusu şubenin kuruluş amacının ise Birleşik devletlerdeki İngiliz halk dansı ve müziğinin korunması olduğu anlaşılmaktadır.²⁵

Violet Alford Avrupa uluslarının pek çoğunun içinde yer aldığı, halk dansıyla ilişkili bir el kitaplar dizisi yayınlamıştır. Bu kitaplarda halk dansına İngilizlere has bir bakış açısıyla yaklaşıldığı görülmektedir; buna göre çoğunlukla tanımlayıcı nitelikli öğelere başvurulurken, zaman zaman aralara tarihsel nitelikli birtakım yeniden yapılandırılmaların serpiştirildiği dikkati çekmektedir. Bu çalışma çerçevesinde ilgili dans formlarının doğru biçimde sergilenebilmesi için birtakım önerilerde bulunulmasına da azami gayret gösterildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu el kitaplarında halk huzurunda sergilenen halk dansı gösterilerinin yer aldığı festivaller ile diğer etkinliklerin bir listesine de yer verildiği görülmektedir. Bu kitaplarda halk dansı oyuncularına yardım etmek gibi bir gaye güdüldüğü için halk dansı ile ilişkili bilimsel bir çalışmayı ilgilendiren metot ve teorilere yer verilmediği vurgulamak gerekmektedir. Violet Alfred, kaleme aldığı *Sword Dances and Drama* (1962) isimli kitabıyla da bilim dünyasına önemli katkılarda bulunmuş bir bilim adamıdır.

Halk dansı bilimi ile ilgili en kapsamlı çalışmaların İngilizce konuşmayan ülkelerde yapıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin Jankovic kardeşlerin Yugoslavya halk dansları ile ilişkili olarak yapmış oldukları kapsamlı araştırma ve analizlerin Birleşik devletlerde dans ile ilgilenen bilim adamlarına -ki bunların büyük bir çoğunluğunun çağının çok gerisinde kaldığını ifade etmek gerekir - esin kaynağı olduğu görülmektedir. Dans bi-

limine önemli katkılarda bulunan diğer önemli bir şahsiyet ise Rudolf Labandır. Laban, İngiltere ve Kıta Avrupa'da Kinetografi, Birleşik devletlerde ise Labonotasyon olarak bilinen bir notasyon sistemi geliştirmiştir. Dans kaydı ile ilişkili pragmatik bir yaklaşım olarak algılanmayan bu notasyonu sistemine ek olarak, Laban zaman içinde hareket olgusu ile ilişkili önemli analizler de yapmıştır. Bu analizlerin, Labanın notasyon sistemini kullansın veya kullanmasın her halk dansı araştırmacısının özümsemesi gereken, görmezden gelemeyeceği türden bir çalışma olduğunu ifade etmek gerekir. Avrupa'da dans bilimi ile uğraşan, çalışmaları ile ön plana çıkmış başka bilim adamları da bulunmaktadır: Macaristan'da Martin ve Pesovar ile Almanya'da Hoerburger bunların başını çekmektedir. Bununla birlikte Avrupa anakarasındaki bilim adamlarının büyük bir çoğunluğunun, çalışmalarında dolayı yollardan ima ettikleri evrimsel kategoriler karşısında ihtiyatlı davranılmasının akıllıca olacağını düşünüyorum²⁶.

İngiltere ve bütün Kıta Avrupa'da Ulusal yönetimlerin halk dansı ile ilişkili çalışmaları cesaretlendirerek bunlara destek verdiklerini özellikle not düşmek gerekir (Benzer bir durumun Güney Amerika ülkeleri için de geçerli olduğu anlaşılmaktadır). Örneğin İngiltere'de İngiliz Kraliyet ailesinin üyelerinden biri olan Prenses Margaret İngiliz Halk Dansı ve Şarkıları cemiyetinin başkanlığını üstlenmiştir. Dünyanın geri kalan kısmından farklı olarak Birleşik Devletler yönetiminin halk dansı ile ilişkili çalışmalara tamamiyle ilgisiz kaldığı görülmektedir — Halk dans araştırmaları ile ilişkili koleksiyonların Washington D.C.'deki Smithsonian Enstitüsü'nde saklanması dışında. Birkaç nedenden dolayı Birleşik devletler yönetiminin halk dansına ilgi göstermemesine çok da şaşırılmamak gerektiğini düşünüyö-

rum. İlk olarak yönetimimizin herhangi bir sanat dalını özel olarak desteklemesi nadir karşılaşılan bir durumdur. İkinci olarak halk dansı ile ilişkili olarak yapılan popüler nitelikli yanıltıcı tanımlamaların Amerikan halk dansı formlarının pek çoğunun çalışılmasını salık vermediği görülmektedir. Halk Dansı bilimi ile ilgili çalışmalar dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi burada da Uluslararası Halk Müzik Konseyi tarafından desteklenmektedir. Hoerburger'in de işaret ettiği gibi, IFMC (Uluslararası Halk Müzik Konseyi) 1957 Ekiminde Dresden kentinde dans notasyonu ve Halk Dansı Araştırmaları ile ilgili bir kongre düzenlemiştir²⁷.

Birleşik Devletlerde Halk Dansı araştırmalarının büyük bir çoğunluğu, sırasıyla özel veya mahalli nitelikli yönetim organları ile özel şahıslar tarafından verilen desteklerle yürütülmektedir. Araştırma ve performans sonuçları ise çoğunlukla Dance Magazine'de ilan edilmektedir. Halk dans bilimine önemi katkılarda bulunan Amerikalı tek bilim adamı Gertrude P. Kurant'tır. Gertrude, The Dictionary of Folklore, Mythology and Legend²⁸ isimli esere yaklaşık altı yüz kadar giriş yapmıştır. Bunun dışında araştırmacının Eski Dünya danslarının Amerikalılar üzerinde etkilerini araştırmayı amaçlayan teorik önermeleri içeren bir dizi çalışmayı da yayınladığı anlaşılmaktadır. Gelecekte halk dansı araştırmacıları halk dansı materyalleri ile ilişkili olarak oluşturulmuş en büyük koleksiyonun Genevieve idaresindeki New York Halk Kütüphanesinde muhafaza edildiğini göreceklerdir.

Birleşik Devletlerdeki genç halk dansı araştırmacılarının büyük bir çoğunluğunun, Balkanlardaki Gypsy grubu gibi, ülke sınırları dışındaki halk dansı formlarına karşı ilgi duymaları son derece dikkat çekici bir durum arz etmektedir. Diğer taraftan Birleşik Devletlerde halk dansçıları ile dans öğretmenleri ta-

rafından kaleme alınmış binlerce kitap olmasına karşın söz konusu ülkede halk dansı olarak kabul edilen formların büyük ölçüde köşeli ve yuvarlak dans kategorisi içine girdiği anlaşılmaktadır. Bu kitapların büyük bir çoğunluğu yemek kitaplarını andırmaktadır; buna göre dansların nasıl sergileneceği konusunda bolca tarife yer verildiği görülmektedir. Ayrıca söz konusu kitaplarda çoğunlukla birkaç sayfadan oluşan bir "background" bölümü ile bazı belirsiz kuramları içeren bir tanımlar bölümüne yer verildiği de görülmektedir. Ayrıca bu eserlerin halk yaşamının diğer alanlarıyla ilgilenen bilim adamları açısından son derece değerli olan subjektif ve sade nitelikli birer yapıt olduğu da unutulmamalıdır. Zaman zaman kitapta verilen bilginin içeriği ile bilgi ile ilişkili olarak sunulan fotoğrafların birbirleriyle alakasız olduğu bile görülmüştü. Hall'in pseudo-Hawai kıyafetli gençlerin –ki bu grubun Hall'in sınıfında okuyan öğrencilerden oluşturulduğunu ifade etmek de fayda vardır - bir Filipin halk dansını sergilerken çektiği fotoğraf da bu tipten bir örnektir²⁹.

Birleşik Devletlerde dans dışında hemen her şeyle ilişkili olarak yazı yazan bu bilim adamlarının aslında halk dansı ile uzaktan yakından ilişkileri bulunmamaktadır. Örneğin The Dance Dramas of Mexican Villages isimli monografide drama ile ilişkili metinlere yer verilmiş olup olayların ardışıklığı ile ilişkili birkaç söz sarf edildiği görülür. Ancak eserde dans kuralları ile ilişkili herhangi bir tartışmaya yer verilmediği dikkati çekmektedir³⁰. Bode tarafından kaleme alınan "The Dance of the Conquest of Guetemala" isimli takdire değer makalede dansın backgroundu ile önemi ve fonksiyonu tartışmaya açılmıştır. Ancak söz konusu makalenin dansın kendisi ile ilgili ufak bir düşünceyle bitirilmesinin daha uygun olacağını muhakkaktır³¹. Amerikan halk dansı biliminin halk dansı çalışmaları ile ilgili kapsamlı

ve karmaşık modeller geliştirmeden evvel kat etmesi gereken çok uzun bir yol bulunmaktadır. Bu konuya daha sonra tekrar döneceğimizi ifade edelim.

Halk Dansı Örnekleri

Bizim halk dansı olarak tanımladığımız halk yaşamı formunu örneklendirmek için, Hoerburger'in ortaya attığı birinci ve ikinci grup arasındaki ayrıma bakmanın faydalı olacağı kanısındayım. İlk grupla ilişkili olarak, bütün Kıta Avrupa'da ritüel içerikli dans oyunlarının yaşayan örneklerine rastlamak mümkündür. Atlantik'in bu tarafındaki durum ise biraz daha şaşırtıcı bir nitelik kazanır. Özellikle maskeli dans gösterisi ile karşılaşmanın şok etkisi yarattığını söyleyebilirim. (Dans ile drama arasında kesin bir ayırım yapmak çoğunlukla imkânsızdır). Black Forest ve İsviçre'deki mevcut gelenek, kasapları, Lent başlamadan evvel gerçekleştirilmesi gereken maskeli festivalleri düzenlemekle sorumlu tutmaktadır³². Bu festivalin eski, Hıristiyan öncesi bir ayının yeniden yorumu olduğu anlaşılmaktadır. Eski bir geleneğin Hıristiyan mizacına uygun hale getirilmesiyle ortaya çıkan bu tip yeniden yorumları bir ritüelin devamlılığını gösteren bir modus operandi olarak nitelenebilir. Madencilik faaliyetleri ile çok yakından ilişkili olarak İngiltere ile Kıta Avrupa'nın hemen her yerinde karşımıza çıkan kılıç dansları gibi seremonilerin ise Hıristiyan mantığına adapte edilmesine gerek duyulmadan varlıklarını devam ettirdikleri görülmüştür³³. Bu iki örnek bizi başka bir geleneksel halk dansı kaynağına götürmektedir: yani mesleklerle ilişkili dans formları. İlk grupta yer alan halk dans formlarının beslendikleri kaynakların başında 1 Mayıs festivalleri gibi takvimle ilişkili etkinlikler gelmektedir. Alan Lomax tarafından 1958 yılında İngiliz Halk Dansı ve Şarkıları Cemiyeti için Padstow, Cornwall'da çekilen 'Oss

'Oss Wee 'Os isimli dikkate değer film'de bu tip bir olay belgelenmiştir. İlk grupta yer alan halk dansı formlarının ortaya çıktıkları bir diğer kaynak ise yolculuk ayinleri, özellikle düğün ve cenazelerle bağlantılı olan dans ritüelleridir.

İkinci grupta yer alan halk dansı formları konusunda İngiliz makamlarının eski dansların yeniden canlandırılmasına yönelik ilgisinden daha önce bahsetmiştik. Benzer bir hareket Kıta Avrupa üzerinde de gözlemlenmektedir. Bu noktada halk dansının ulusal onuru geliştirdiğine inanıldığı için resmi makamlarca özellikle teşvik edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte hükümetler halk dansının ülke dışına pazarlanabilecek popüler bir ürün olduğunun da farkına varmışlardır ve neticede son yirmi yıl içinde pek çok halk dansı grubu türeyivermiştir. Tanınmış bir koreografin yönetimi altında yetenekli dansçıların hükümet tarafından desteklenen bir organizasyon biçiminde ortaya çıkmaları en çok karşılaşılan şablon türüdür. Buna göre koreograf ülkenin farklı bölgelerini temsil eden dans formlarını sahneleyebilmek bunları çekici ve cazibesi yüksek parçalar halinde teatral bir hüviyete büründürerek yeniden organize eder. Bizim devlet departmanımız da grupları gösteri yapmaları için yurtdışına göndermektedir. Ancak zaten var olan ve ilkel biçimde yönetilen dans gruplarını niçin seçtikleri hususu başlı başına bir merak konusudur. Bu gruplar yurtdışında buldukları süre zarfında fatura toplamakla meşgul oldukları halde hükümetimiz bir türlü onları sübvansıyla ödüllendirmeyi akıl edememektedir.

Birleşik Devletlerde halk dansının durumu biraz daha karmaşıktır. Ulusumuz katılımcıdan ziyade izleyici bir ulusa dönüştüğü halde bu kötümser uyarıyı değiştirebilecek bir halk dansı zenginliğine sahip olduğumuzu söyleyebiliyoruz.

İkinci grup içinde yer alan eğlence

amaçlı halk dansı formlarının ise Birleşik Devletlerde son derece popüler bir yayılım alanı bulunduğu görülmektedir. Boş-zaman aktivitesi fikrinden yola çıkarak oluşturulan halk dans gruplarına ülkenin her tarafında, özellikle de büyük kentler ile kolej kampüslerinde rastlanmaktadır. Halk dansı ilkokuldan üniversiteye kadar uzanan süreçte yürütülen ruhsal eğitim programının dahili bir parçası olarak da karşımıza çıkmaktadır. İlk grup içinde yer alan halk dansı formlarına Birleşik Devletler de rastlanmıştır. Örneğin Eski Dünya gelenekleriyle kimliklerini korumaya çalışan grupların atalarının yaptıkları gibi dans etmeye devam ettikleri görülmektedir. Bu noktada söz konusu grupların mevsim ve meslekle alakalı herhangi bir ritüel yerine getirmediği ancak yolculuk ayinlerinde, özellikle de evlilik ile ilgili olanlarında halk dansının yaşatılmaya devam edildiği anlaşılmaktadır. Birleşik devletlerde bir Alman, Bavyera, Polonya, Rus, Hırvat, Yunan, İtalyan veya Ermeni düğününe gittiğiniz zaman gecenin geç bir vaktinde sizi olduğunuz yerde tepinmeye iten bir dans türü ile karşılaşsınız.

Ortak bir mirası paylaşan bu insan gruplarının büyük bir çoğunluğu kendi geleneklerinin bir parçası olan sosyal dans formlarını kulüpler kurarak veya restoran ve müzik salonlarında düzenlenen gayri resmi toplantılarda bir araya gelmek suretiyle icra ederler. Rus ve Hırvat dansçılar, ile birkaç Yunan kendi danslarını canlı bir biçimde ustalıkla sergilerken, Milwaukee, Wisconsin'de bir balalayka orkestrasının Balkan Oteline bir hafta içinde birkaç kez temsil sunabildiği görülmektedir. Aynı kentte bir Bavyera restoranı istekli dansçılara kostümlerini giyerek schulplatters dansını icra etmelerine veya eski polka dansını yapmalarına imkan tanımaktadır. Milwaukee'de bulunan Yahudi Cemaati merkezi siyonist hareketle özdeşleşen

bir grup genç insandan oluşmaktadır. Bu insanların Caucasus, Arap ve Yemen dünyasından alınmış dans formlarıyla sentezlenmiş melez olarak adlandırılan bir “İsrail dansı” icra ettikleri anlaşılmaktadır. Bu dans formlarını hangi grup içinde değerlendirmek gerekmektedir? Bu konuda kesin bir ayırımın yapmanın bazen olanaksız olduğu görülmektedir.

Soylarıyla gurur duymak için ulusal dansları yapan Polonya kökenli bir grup genç insana rastlarız. Bu grup Polonya kökenli olmaları yüzünden kendilerine ayırım yapıldığını düşünen genç insanları ıslah eden bir ortam vazifesi görmektedir. — bir çeşit “Lehler ile ilgili olan her şey güzeldir” hareketi. Milwaukee’nin zenci gettolarına ayak basıldığı zaman beyaz Amerikalıların büyük bir çoğunluğunun hiçbir zaman var olduğuna inanmadıkları jazz dans örnekleri ile karşılaşılır. Zenci kiliselere gidildiği zaman ise birbirleriyle dini dans seremonilerinin sergilendiğine şahit olursunuz³⁴. Kent merkezinin dışına veya Milwaukee’nin dış mahallerine gidildiğinde civardaki tüccarlar tarafından popüler dansları veya bira fıçısı ile yapılan polka dansının yapmak üzere tutulan müzisyenlerin sokaklara taşarak sokakları trafiğe kapattığını görürsünüz. Ayrıca uluslararası dans enstitüsü ile kent yönetiminin işbirliğiyle her yıl Milwaukee’de uluslararası bir halk festivali düzenlenmektedir. Bu festival çerçevesinde pek çok mahalli dans grubu hazırladıkları dansları sergilemek süratıyla ikinci gruba giren dans formları yaşatmaya çalışırlar. Bu festival sırasında yalnızlıklarını gidermek amacıyla bir araya gelen yabancı öğrencilerin oluşturduğu gruplar tarafından gerçekleştirilen dans gösterileri de bulunmaktadır. Bu tip uluslararası halk festivalleri Birleşik Devletlerinin tamamında popüler hale gelmeye başlamıştır.

Birleşik Devletlerde geçit törenleri ve tören alayları ile bağlantılı ola-

rak yapılan pek çok halk dansı türü ile karşılaşmak mümkündür. Bu dans gösterileri çoğunlukla geçit töreninde görevli amatör dansçılar tarafından sergilenmektedir. Bu konuyla ilişkili olarak Philadelphia’da kutlanılan yıllık New Year’s Mummer’ geçit törenine katılan grupların sergiledikleri dans gösterileri ile Birleşik Devletlerin güneyinde düzenlenen pre-Lenten Mardi Gras kutlamalarına katılan çeşitli grupları örnek olarak vermek mümkündür.

Kentucky’de Appalachian halk dansının halen yapıldığı anlaşılmaktadır. İkinci grup içinde yer alan bu dans formlarının bazıları düzenlenen woks-hoplar sayesinde yaşatılmaya çalışılmaktadır. Her noel ve ilkbahar mevsiminde Barae’da yapılan yıllık halk dansı workshopları ile ülkenin her tarafından gelen halk dansçıların gösterilerini temsil etmelerine imkan tanınmaktadır. Bu workshoplar çerçevesinde birinci gruba giren halk dansı formlarının da sergilendiği anlaşılmaktadır. Şayet bunu görmek istiyorsanız, 1962 yılında yapılan ve Brandon Film tarafından dağıtılan High, Lonesome Sound isimli filme bakmak yeterlidir. Bu filmde İskoç-İrlandalı yerleşimcilerin torunlarının farklı dans formlarını sergilerken görebilirsiniz; babasının çaldığı müzik eşliğinde kapısının önünde halsiz bir biçimde sürünen genç bir adamdan, mahalli kiliselerde gerçekleştirilen dini merasim türlerine kadar çeşitli görsel öğelere rastlamak mümkündür.

Birleşik devletlerin güneyinde, yürüyen bandoların halen mezarlıklara giden zenci cenaze alaylarının başını çektiğine şahit olursunuz. Yaşlı kimseler ve sempatizanlar Batı Afrika’da karşılaşılan tören alaylarını andırır bir tarzda siyah şemsiyelerinin altında caddeden aşağı doğru yürürler. Kırk-beş yıl önce Dorothy Scarborough’ın³⁵ bahsettiği zenci “pat juba”lara hala rastlayabilirsiniz. Halk dansı, Sea Islands’da varlığını ba-

ğimsiz olarak sürdürebilen bir form niteliği taşımaktadır. Siyahlar dinsel nitelikli haykırışlar eşliğinde dünyevi danslar ve müzikli oyunlar sergilerler. Bu formlar kompleks ritimleri ve anımsattıkları vokal unsurlar bakımından dışarıdan bakan bir gözlemciyi heyecanlandıran ve hayrete düşüren bir Afrika mirasına sahiptirler (1967 yılında New York'taki African Studies Association tarafından düzenlenen toplantılarda Mary Arnold Twining tarafından sponsor olunan bir gösteride çocuklar ile şaperonlarının sergiledikleri performans da bu türden bir forma karşılık gelmektedir). Bu dans formlarının kesinlikle ilk grup içinde değerlendirilmesi gerektiğini söylemek mümkündür. Bu canlı formların ilk grup içinde yer aldığını kabul ettiğimiz takdirde Sea Island'da bulunan, fonksiyonel açıdan toplumun içine iyice yerleşmiş popüler dansların halk dansı olduğunu düşünmek mantıklı olacaktır. Bu dansların yayım ve ödünçlenmelerini Chicago'ya gelen zenci göçmenleri gözlemek suretiyle edinmek mümkündür. Bu göçmen gruplar yüzyıllardır kendileri ile birlikte danslarını da getirmektedirler. Söz konusu durumun bir benzeri bugün bile gözlemlenebilmektedir.³⁶

Birleşik Devletlerdeki halk dansı turumuzda Meksika etkilerinin açıkça gözlemlenebildiği güneybatıya gidelim. İspanyol-Amerikalılar pek çok halk dansı formuna sahip olmalarına karşılık bunların diğer grupların danslarını da etkiledikleri anlaşılmaktadır. Örneğin New Mexico Santa Domingo Pueblo Kızılderilileri 4 Ağustos tarihinde "Green Corn Dansı" isimli bir dans gösterisi sergiledikten sonra bir köprüden geçerek boş bir araziye gelirler. Bu alanda gezin bir karnaval her yıl bu zamanlarda çadırlarını kurmaktadır ve Kızılderililer Mariachi orkestrasının çaldığı bir müzik eşliğinde ahşaptan yapılmış bir platform üzerinde dans ederler. Buradan Pueblo Kızılderililerinin özellikle Meksika'ya

özgü şeylerden hoşlandıkları gibi bir sonuç çıkarmamak, Meksika yemekleri dışında, gerekmez. Ancak bu yerlilerin dans etmektен ve neşeli bir corrido oyununu oynamaktan haz duydukları açık seçik görülmektedir.

Bütün ülkede özellikle Pazar geceleri halk eski zamanlara özgü salon dansını yapmak üzere bir araya gelirler. Söz konusu dans formu stilistik açıdan yöreden yöreye farklılık göstermesine karşılık bu tür dansların genel anlamıyla bir Amerikan formu olarak kabul edildiği görülmektedir. Indiana'nın kırsal bölgelerinde Pazar akşamları yöre halkı bir ailenin garajında bir araya gelirler. Gelirken de yanlarında geceleyin atıştırmak için içi yemekle dolu kapaklı bir tencere getirirler. Bir grup bir kenarda keman, mandolin ve banço çalarken, başka bir grup ise gündelik kaygılarını bir kenara bırakarak, yaşadıklarını teyit ediyormuşçasına bu müziğe ritim tutarlar. Böylelikle bu insanların ilk grupta yer alan bir geleneği devam ettirdiklerine şahit oluruz. Kentteki insanların bile gündelik başarısızlıklarını bir kenara bırakarak küçük bir salon dansı yapmak için komşu kilise veya "Y"ye gittikleri görülmektedir. Foster kentsel dansın "varlığını korumaya devam ettiğini" kırsal dansın ise "yeniden hayat bulduğunu" ifade etmektedir. Bu toplantılara katılan herkes için dansın aynı manaya geldiğini söylemek mümkündür — iyi eğlence, sağlıklı egzersiz, duygusal boşalma, stresten arınma ve arkadaşlık. Foster bunu şu şekilde açıklamaktadır:

Amerikan salon dansları, her nerede olursa olsun köklerini dünyanın başka herhangi bir yerinde olmayan bir şeyden alarak büyür. Bu dans formunun (ülkede) hem varlığını devam ettirme hem de yeniden canlanma (kentte) gibi iki avantajı bulunmaktadır — yani burada yaşayan, başka formlarla birleşmeye istekli bağımsız gelenekler söz konusudur³⁷.

Pasifik'in karşı kıyısındaki on be-

şinci eyaletimiz olan Hawaii'de bile salon dansına rastlamak mümkündür. Waikiki'de kent yönetimi her yıl bir Hoolaulea olarak da adlandırılan bir cadde festivaline sponsor olmaktadır. Hawaii eyaletinde pek çok folk dans formuna rastlamak mümkündür. Bu alanda Asya ve Pasifik kökenli formlarla karşılaşılması çok da şaşırtıcı bir durum olarak yorumlanmamalıdır. Festivalde gelen salon dansçıların tuhaf kıyafetler giydikleri ve maharetli ziyaretçileri olduğu anlaşılmaktadır. Bütün dansçılar Hoolaulea etkinliği Kalakaua Meydanında için kurulan bir platform üzerine çağrılırlar. Saatler saatleri izler ve cadde artık yürünemeyecek bir hale geldiğinde onlar performanslarını sergilemeye başlarlar; Hawaiiililer, Samoalılar, Tongalılar, Filipinliler, Japonlar, Koreliler, Okinawalıları Çinliler ve anakaradan gelen beyazların salon danslarını icra ettiklerine şahit oluruz. Bunun dışında söz konusu dans festivali çerçevesinde bazı dans grupları tarafından Avrupa orijinli kulüp danslarının da sergilendiği görülmektedir. Örneğin Robert Burns Cemiyetinin yerel şubesinin temsilcilerinin kıyafetlerini kuşanmış bir şekilde orada hazır bulunduğunu görürsünüz. Şayet Bon Odori Dans festivalinden altı ay sonra Hawaii adalarına giderseniz Çinli toplulukların yeni yılı ejderha ve aslan kostümü giymiş erkek dansçıların yaptıkları gösterilerle karşıladıklarını görürsünüz. Bunlar Çin atletizm kulübü üyelerinin yaptıkları dans gösterileri ve kestane fişegi eşliğinde cadde geçit töreni düzenlerler. Birleşik Devletlerde dini dans formları halk deyiminin önemli bir kısmına karşılık gelmektedir. Çalışmamızın daha önceki bölümünde siyahlara ait kiliseler ile Budist Bon Odori'den bahsetmiştik. Bu tip dans formları özellikle California'daki birkaç merkez ile Budistlerin toplandıkları alanlarda gerçekleştirilmektedir. Bunlar dışında dini duygularını dans yoluyla anlatan Holy

Roller gibi fundamantalist Beyaz Hristiyan gruplar tarafından yapılan dans formları bulunmaktadır. Ayrıca Japon dans eden Tanrıça kültürünü -ki bu kültürün Hawaii ve California'da uzantıları olduğu anlaşılmaktadır³⁸ - bir dereceye kadar dini bir dans etkinliği olarak yorumlamanın mümkün olduğuna inanıyorum. Frank Lloyd'un dul eşi tarafından Arizona - Taliesin West- ve Wisconsin'de -Taliesin East- kurulan iki stüdyo'da meditasyon içerikli dans formları öğretilmektedir -bu çerçevede Eski Mısır ve Babil dünyasına ait olduğuna inanılan mistik dans hareketleri öğretilmektedir (yazarın Iovanna Lloyd Wright ile ilişkili kısa bir çalışması da olmuştur). Söyleniler ile gazetelerde rastladığımız popüler hikâyeler bu ülkede büyüculüğün gittikçe arttığından bahsetmektedir. Bu yüzden büyü ayını sırasında gerçekleştirilen dans türleri üzerinde çalışmanın belki de tam vakti olduğunu söylemek mümkündür.

Dini dans grupları içinde en iyi belgelenmiş olanı Shaker'in dans grubudur. Bunlar artık ilk grup içinde yer almazlar da bu grup ile ilişkili olarak kaleme alınmış dikkate değer sayıda bir çalışma olduğunu ifade etmek gerekmektedir³⁹. Son yıllarda ülkemizdeki bazı genç insanların Shaker'in grubu tarafından sergilenen dini dans formlarını ikinci gruba tayin etmeye çalıştığına şahit oluyoruz. Ayrıca söz konusu gençlerin bu sanatsal formlar yeniden canlandırılmaya çalışıldığı birkaç haftalık süreçte eski Shaker topluluklarında yaşatılan zanaatların gündeme getirildiği görülmektedir.

İkinci grup içinde yer alan diğer bir dans türü ise Amerikan halk dansıdır. Bu dans formu ağırlıklı olarak televizyon ekranlarını süslediği için Amerikan halk dansının yaratıcı ve ticari bir boyuta sahip olduğu söylemek hiç de yanlış olmayacaktır. Haftada bir yayınlanan "Western Hayride" programında salon dansı yapan gruplara gösterilerini

sunma imkânı verilmektedir. Yetenekli koreografların büyük bir çoğunluğu koreograflarında halk dansı temalarına yer vermektedirler. Buna ek olarak halk dansı gruplarının büyük bir çoğunluğuna gösterilerini lokal bir seviyede de olsa televizyonda sunma olanağı sunulmaktadır – Eğitim içerikli kanallarda -. Zaman zaman bu grupların “The Ed Sullivan Show” gibi ulusal bazdaki televizyon programlarına da konuk oldukları da görülmektedir. Ed Sallivan’ın Saint Patrick Günü yaklaştığı dönemlerde İrlandalı jigging ve reeling dansçıları gibi çeşitli dans gruplarını konuk edebildiğini şahit oluyoruz.

İlk gruba giren Amerikan halk danslarını görmenin en kolay ve en rahat yolu haftada bir yayımlanan “The American Bandshow” isimli televizyon programıdır. Ülkenin dört bir yanından gelen gençler en son popüler dans versiyonlarını sergileyerek birbirleriyle yarışmak üzere bir araya gelirler. Peki burada sergilenen dans türleri halk dansı mıdır? Büyük bir çoğunluğunun kesinlikle halk dansı olduğunu söyleyebilirim. Avro-Afrika mirası ile sentezlenmiş hakiki bir Amerikan dans formu da bulunmaktadır. Bu dans formu üç şekilde öğrenilmiştir: gözlem, deneyimli partnerlerin sergiledikleri performans ve deneme yanılma yoluyla. Söz konusu dans formu da en az diğer dans formlarının gördüğü işlevi görmektedir: Kendini ifade etmenin bir yolu olan katarsis özelliği veya bir grubun kimliğini alma — bu noktada ulusal, dinsel veya kurumsal nitelikte bir gruptan ziyade yaşa dayalı bir oluşumunun söz konusu olduğunu ifade edelim — gibi çeşitli özellikleri bünyesinde barındırdığı anlaşılmaktadır. Halk dansı, kohezyon hissini bünyesinde barındıran bir kültür katmanıdır. Burada hatırlatılması gereken bir diğer husus ise müzik bestekarlar tarafından yazılabilen bir varlık olduğu halde halk dansının bu şekilde yorumlanamayacağı gerçeğidir.

Danslar anonimdir. Alexander Krappe popüler müziği halk tabirinin dışında bırakmasının “en temel nedeninin bunlardan Popüler müziğin yazılarak oluşturulmuş bir varlık olmasına karşın halk ile ilişkili oluşumların bu şekilde ortaya çıkmaması olduğunu” ifade etmektedir.⁴⁰ Dans müzikle ilişkili olmakla suçlanmadığı müddetçe yukarıdaki düşüncenin kapsamını popüler müzikle eşlik edilen dans formlarını içine alacak şekilde genişletmek mümkün değildir. Popüler müzik ile dans arasındaki ilişki yalnızca bir rastlantıdan kaynaklanmaktadır. Bunun üç nedenden kaynaklandığını ifade edelim: İlk olarak halk dansı yapı itibarıyla anonim bir formdur. İkinci olarak popüler dans formlarının belirli bir şarkı ile sergilendiğine nadir olarak rastlanmaktadır; bu dansların daha ziyade birkaç müziğe uyarlanabilecek şekilde düzenlendiklerini ifade etmek gerekir. Üçüncü olarak, popüler müzikler “icracı gruplar” tarafından bestelenen formlardır. Kağıt üzerine aktarılan şarkının telif hakları yasalarla güvence altına alınmış olduğu görülmektedir. Buna karşılık dans ile ilişkili kontekste bu tip muayedelere rastlanmaz. Danstan isteyen istediği kadar faydalanma hakkına sahiptir. Popüler danslar negatif anlamda çoğunlukla daha yaşlı insanların bildikleri aktivitelerdir.

Halk Dansı Çalışmalarının Geleceği

Halk dansı formlarının belli birkaç noktada ortak birtakım özellikleri olduğundan bahsetmiştik. Bunları yerli, ağdalı ve küçük bir geleneğin bir parçası olarak tanımlamak mümkündür. Halk dansı formları, dansı gerçekleştiren kişiye bir grup kimliği, bireylere ise kendini ifade etme özgürlüğü sağlar. Bu formlar ayrıca dansı icra eden kimselere fiziksel ve duygusal boşalma imkanı da tanmaktadır. İlk grup içinde yer alan halk dansı formlarının hemen hemen ta-

mamının izleyiciden ziyade dansçıların yararı için sergilendiği anlaşılmaktadır. Dans, zaman ve mekandaki mevcudiyeti etkili bir biçimde anlatma vasıtasıdır. Ayrıca bunu akıl – zihin hareketlerini içeren bir aktivite olarak yorumlamak da mümkündür. Dans muhtemelen hem izleyici hem de katılımcılardan oluşan oldukça büyük bir insan grubunu aynı anda memnun eden bir aktivite niteliği taşımaktadır – böyle de olmaya devam edecektir.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Birleşik Devletlerde halk dansı sağlığa yararlı bir aktivite olarak tanımlanmıştır⁴¹. Walter Terry'nin de işaret ettiği gibi, Birleşik Devletlerde çok geniş bir halk dansı çeşitliliğine – ki bu çeşitlilik aynı zamanda çok geniş bir background çeşitliliği yansıtmaktadır - rastladığımız için dansın eşsiz bir pozisyonda olduğunu ifade etmek gerekir. Halk dansının popülaritesinin azalmaktan ziyade bir artış eğilimi içinde olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmak için daha az, dinlenmek için daha fazla zaman harcadığımız takdirde bu trend daha bir yükselme eğilimi gösterecektir.

Buna karşılık halk “dansisitik”ın durumunun (Dundes'nin “folkloristik” deyimini kullanmaya başlamasından sonra folk dans çalışmalarına işaret etmek için böyle bir terim türetebileceğimizi düşünüyoruz)⁴² çok kötü hal alğını söyleyebiliriz. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, burada bir “yemek kitabı” yazmamak temel hedef olmalıdır; özenli bilimsel bir analiz geliştirmek için az da olsa gayret içinde olduğumuzu ifade edelim. Bu yüzden Birleşik devletlerdeki halk dansı çalışmalarının son derece primitif bir boyuta sahip olduğu görülmektedir. Halk dansı ile ilişkili olarak yazı yazan kimselerin başlıca dört yaklaşımı benimsediğine şahit oluyoruz: Manuel “el kitabı” niteliğindeki eserler; empresyonistik nitelikli, gazetecilere özgü bir yaklaşımla ele alınmış duygusal sözlerle

dolu yapıtlar; tarihsel hikayeler ve yenden yapılandırılmalar; dans dışında hemen her şeyden bahseden çalışmalar.

Dans ile ilişkili temel terminolojiyi öğrenmek için hiçbir çaba sarf etmediği halde dans ile ilişkili yazı yazan kimseleri de bu gruba dahil etmek gerekir – ki bu durum söz konusu kimselerin en temel kavramaları bile ifade edememesine neden olmaktadır. Temel terminolojiden haberdar olmayan bazı yazarların havaya sıçrama eylemini ifade etmek için sıçrama, zıplama ve hoplama gibi kavramaları gelişigüzel kullanmalarını ise affetmek mümkün değildir. Bu terimlerin her birinin öğrenilmesi çok zor olmayan kendine göre bir manası vardır. Örneğin hoplama tek bir ayak üzerinde yapılan havaya yükselme eylemi ile ilişkili olarak kullanılan bir ifadedir. Sıçrama eyleminde ise iki ayağın eş zamanlı olarak kullanılması ile gerçekleştirilen bir sıçrama hareketi söz konusudur. Sekme eyleminin ise ağırlığı bir ayaktan diğerine kaydırmak suretiyle yapılan bir zıplama eylemini olduğu anlaşılmaktadır. Bu hareketler arasındaki farklılıkların net biçimde ortaya koyulmaması anlatılmak istenenin tam olarak ifade edilememesine neden olacaktır. Hoffman'nın Amerikan Kızılderilileri ile ilişkili olarak kaleme aldığı kitabında son derece yanlış bir biçimde sıçrama hareketinin tek ayak, hoplama eyleminin ise iki ayak üzerinde yapıldığına işaret eder nitelikte ifadelerin kullanılmış olduğu görülmektedir⁴³. Bu temel terimleri öğrenilmesi için çaba harcanmadığı müddetçe, söz konusu “yemek kitapları”ndan iyi tarifler alınmayacağı açıktır. Temel terminoloji ile ilişkili kesin tarifler için bkz. Gertrude Kurath => Dictionary of Folklore, Mythology and Legend ve Lois Elsfeldt => Folk Dance. Temel terminolojinin tutarlı ve özenli bir biçimde kullanılması dans ile ilişkili bir yazı yazmak için bir önkoşul olarak telakki edilmelidir.

Gelecekte yapılacak halk dansı ça-

lımalarının ortak hedefi motor aktiviteler ile ilişkili olarak yapılan tanımların ötesine geçmek olmalıdır. Dansın öncelikli olarak kendi konteksti içinde analiz edilmesi gerekir; bu konu ile ilişkili tanımlamalar bütün unsurları içerecek biçimde yapılandırılmadığı müddetçe daima eksik kalacaktır⁴⁴. Böyle bir kontekstin tarihsel nitelikli bir zemini de olması gerekir; bu kontekst içinde hiç şüphe yok ki dans ile ilişkili olmayan katılımcıların aktiviteleri de bulunmalıdır; ayrıca görsel unsurlar ile hadisenin katılımcı ve göstericiler üzerinde uyandırdığı duygusal ve estetiksel hislerin de yer aldığı bir konsept benimsenmelidir. Grubun sahip olduğu etnoestetik duyguların incelenmesi meselenin psikolojik boyutu ile direşken olup olmamasının nedenlerinin açıklanmasına yardımcı olacaktır. Değer yarguları ile ilgili çalışmalarda performanslar arasındaki farklılıklar ile bireylerden kaynaklanabilecek varyasyonların göz önünde tutulması gerekir. Bu çalışmalar çerçevesinde müzik ve dinleyici tepkisi gibi simbiotik performans biçimleri ile zaman içinde değişim gösteren ve ancak performansın tekrarlanması sayesinde öğrenilebilen işler haldeki bütün mekanizmaların değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak değişikliklere – büyük çaplı olsun veya olmasın - neden olan bütün faktörlerin de mutlak suretle değerlendirilmesi gerekmektedir. Varlığını bağımsız olarak sürdüren halk dansı formları yapı itibarıyla dramatik yenilikler ile sinsi değişimleri de kendi bünyelerinde barındırırlar. Maud Karpeles’in de işaret ettiği “geleneksel sanat formlarının statik kalmadığı bugün kesin olarak bilinmektedir”⁴⁵. Bu gerçek yeterli kadar iyi bilinmemektedir. Tasviyecilerin bu hususta özellikle Ljubica Jankovicin çalışmalarına dikkat etmesi gerekir. Jankovic “halk dansının yaratıcı bir süreç içinde yaşayan bir form olduğunu” ifade etmektedir⁴⁶.

Bu dans kompleksini dinamik bir

fiil formu içine yerleştirmenin daha uygun olduğu kanaatindeyim. Bundan dolayı söz konusu konsepti “dans hadisesi” kavramı ile açıklamaya çalışacağım. Diğer bir deyişle bu ülkede ihtiyaç duyduğumuz şeyler halk dansı hadiseleri ile ilgili özenle yapılmış çalışmalardır. Bununla birlikte diğer uluslarda dans ile ilgilenen başarılı bilim adamlarından bir şeyler öğrenme azmimizin olması gerekmektedir. Ayrıca diğer branşlardaki bilim adamlarının kullandıkları metotlardan mümkün mertebe yararlanmamız gerektiğine inanıyorum.

Halk dansı araştırmalarının geleceği yeni sorular sorabilmemize bağlıdır. Bu noktada sadece “adımlar” ile “stillerin” gözlemlenerek, kaydedilmesi tek başına yeterli değildir. Alan Lomax cantrometri ve choreometri ile ilişkili olarak yaptığı çalışmalarda heyecan verici sorular sormaktadır⁴⁷. Lomax’ın bu sorulara verdiği cevaplardan bazıları şüpheli ve basite indirgenmiş olarak gözükmektedir. Ayrıca söz konusu araştırmacı tarafından ortaya koyulan bilgilerden bazılarının ise çarpık ve yarım bir niteliğe sahip olduğunu ifade etmek gerekir. Bununla birlikte Lomax’ın ileride yapılacak araştırmalar için önemli olarak nitelenebilecek sorular gündeme getirdiği de görülmektedir. Bu sorular uzun bir süre boyunca birçok araştırmacıyı meşgul etmeye yetecek niteliktedir. Bu sorulardan bazılarının cevaplanmasının özelden karşı-kültürel nitelikli tipolojik çalışmalara kadar uzanan son derece kapsamlı bir kontekstteki araştırmaları etkileyeceğine hiç şüphe yoktur.

Halk dansı çalışmaları ile ilişkili geçerli yaklaşımlar olduğu da anlaşılmaktadır. Son derece saygı değer bir folklorist olan Alexander Krappe çeşitli dans tiplerinin orijin ve fonksiyonları ile ilişkili çalışmalar yapmıştır⁴⁸. Violet Alfred ise kılıç danslarını Avrupa’daki diğer formlarla karşılaştırmak suretiyle bir harita çıkarmaya çalışmıştır. Ljub-

lica Jankovic “aynı” dansın yöreden yöreye farklılık gösteren varyasyonlarını tanımlamaya yönelik birtakım araştırmalar gerçekleştirmiş⁴⁹. Jankoviç kardeşler belirli bireylerin dans stili ve tekniğine katkıda bulunduğu konusunda ısrarlı davranmışlardır. İki kız kardeş bu noktada her dans grubunda yetenekli kreatörlerin olacağına inanmaktadır⁵⁰. Roger Abrahams sanatçıların bireysel bazda araştırılmasındaki ihtiyacı gözlemlemiştir. Araştırmacı spesifik olarak halk müzisyenlerini ele almış olsa da asıl gayesinin dansçıları araştırmak olduğu anlaşılmaktadır. Abrahams idiosyncrasis analizlerinin etnoestetik ile ilişkili standartlara ışık tutacağına inanmaktadır⁵¹. Alan Dundes halk dansı ile sözlü halk ürünleri arasında yapı ve form açısından benzerlikler olabileceğine işaret etmektedir. Dundes bu benzerliklerin halk formlarının analizi konusunda yararlı olabileceğini ifade etmiştir⁵². Dans genellikle şarkı veya dramatik bir tiyatro temsili ilintili bir etkinlik olarak ortaya çıktığı için bu gibi benzerliklerin mevcut olduğunu ileri sürmek bizi çok da şaşırtmamalıdır. Bununla birlikte sezgisel yargı somut bir korelasyona dönüşmeden evvel bu ipucundan yola çıkarak sistematik birtakım çalışmalar yapılması gerekmektedir. Sadece halk dansı formları ile ilişkili yapısal analizler yapılması halinde bu hedefe ulaşılabileceğini düşünüyorum.

Halk dansı ile ilgilenen bilim adamları motif indeksi veya özellikle vücut hareketleri ile ilgili olan, semantik indeks gibi bir indeksler sistemi geliştirmeye çalışırken diğer halkbilimcilerin kitaplarından da faydalanmaları gerekmektedir.

Özet olarak birinci ve ikinci grup içinde yer alan pek çok halk dansı formu vardır. Ancak bu dans formları ile ilgilenen bilim dalının, en azından Birleşik devletlerde, henüz başlangıç safhasında olduğunu belirlemek gerekir. Bunların dı-

şında tanımlama ve notasyon konusunda kati bir terminolojiye ihtiyaç duyduğumuzu belirtmek zorundayız; dans ile ilişkili kompleksin tam bir analizini de yapmamız gerekmektedir; ayrıca birey ve grup bazındaki etnoestetik kaygıları incelememiz gerektiğini de düşünüyorum; bunun dışında bir dansı ve dans grubunu kuşatan bilimi de bu çalışmalar çerçevesinde ihmal etmememiz gerektiğine inanıyorum. Karşı kültürel çalışmalar konusunda tipolojiler geliştirmemiz gerekmektedir; halk dansının toplum içinde nasıl bir işlevi olduğunu görmemiz gerekmektedir. Ayrıca ürünün kendisi ile bu ürünü ortaya koyan üreticileri de masaya yatırmamız gerektiğine inanıyorum. Yaratıcı sorular sormayı da öğrenmemiz gerekmektedir. Örneğin bir dans formunun görüldüğünden daha konservatif olduğu sorusunu cevaplamaya çalışmalıyız. Daha önceden bu tip sorular sorulmasına karşın, cevaplarını bulmak için çok az şey yapılmıştır. Bununla birlikte kültürün diğer görünümünün, ortamın ve dansçıların fiziksel özelliklerinin dansı nasıl etkilediğini açıklamaya çalışmalıyız. Folkloristler açısından nispeten dokunulmamış, dansçılar ile ilgili bilimi ilgilendiren oldukça geniş bir alan bulunmaktadır. Örneğin Batı Dünyasında karşılaşılan dansçılar, aktörler gibi, niçin “bacağını kırmak” deyimini kullanmak suretiyle şans dilerler? Ya da dünyanın pek çok yerinde maskeli dansçılar maskenin belirli kaideleri yerine getirmeyi başaramayan bir dansçının suratından çıkmayacağı doğrultusunda bir inanişe sahiptirler. Japonya ve Hopi’deki Kızılderililer arasında bu tip hikâyelerin anlatıldığı bilinmektedir. Bu hikâyelerin dünyanın başka yerlerinde de anlatılabileceğine inanmak için yeterli kadar neden bulunmamaktadır.

Halk dansı çalışmaları ile ilişkili öncelikli referans canlı performanstır. İkinci önemli kaynak ise bireylerle yapılan kapsamlı mülakatlardır. Buna ek

olarak sinema, resim, eski gazete k p r-
leri ile gazetelerdeki hik yeler, kitaplar
ve makaleler ile diğer bilim adamları ile
yapılan g r ş alışverişleri de birer refe-
rans niteliği taşıtmaktadır.

Walter Terry Birleşik Devletlerde
halk dansı formlarının icra edilmesine
y nelik olduđuca canlı bir ilginin olduğuna
işaret etmektedir⁵³. Dolayısıyla bilimin
ciddi dallarından biri olan halk dansına
olan ilginin yeniden canlandırılmasının
tam zamam olduğuna inanıyorum.

NOTLAR

¹ Alan Dundes, *The Study of Folklore* (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1965, say.2.

² Walter Terry, "Folk Dancing in America," *The Dance Encyclopedia*, ed. Anatole Chujoy and P. W. Manchester (New York: Simon and Schuster, 1967; ilk yayın. Anatole Cujoy, 1947) say. 370—71.

³ Troy Kinney ve Margeret West Kinney, *The Dance* (New York: Friedrick A. Stokes Co., 1924), say. 165.

⁴ Agnes DeMille, *The Book of the Dance* (New York: Golden Pres, 1963), say. 166—71.

⁵ Yazar bu bilgiyi Krida Beksa Wirama Dans akademisi m d r , Kusumutobroto ile yaptđđi kiři-
sel bir g r şme sırasında almıştır. Tedjolusaman, Jogjagarta, Endonezya, 1968.

⁶ Curt Sachs, *World History of the dance*, terc. Bessie Sch nberg (new York: Bonanza Boks, 1937) say. 216.

⁷ Arnold Haskell, *The Wonderful World of Dance* (New York: garden City Boks, 1960); say. 80.

⁸ John Martin, *The Dance* (New York: Tudor yayıncılık, 1916) say. 26.

⁹ Bkz. Elizabeth Burchenal, "Folk Dances of the United States: Regional Types and Origins," *Journal of the International Music Council* 3 (1951): 18.

¹⁰ Ljubica Jankovic ve Danica Jankovic, *Summary Folk Dances 1—6* (Belgrad: Council of Science and Culture of the Government of the F.B.R. of Yugoslavya, 1934—51), say. 31.

¹¹ a.e. say. 35.

¹² Dundes, *The Study of Folklore*, say.3.

¹³ Marshall Stearns ve Jean Stears, *Jazz dance: Thhe Story of American Vernacular dance* (New York: Macmillan co.; Londra: Collier-Macmillan Ltd., 1968).

¹⁴ Felix Hoerburger, "Once Again: On the Concept of Folk Dance," *Journal of the International Folk Music Council* 20 (1968): 30—32.

¹⁵ Dundes, *The Study of Folklore*, say.2.

¹⁶ Joann Wheeler Kealiinohomoku, "A Comparative Study of Dance as Constellation of Motor Behaviors Among African and United States Negroes" (M.A. tezi, Northwestern University, 1965) say. 110.

¹⁷ Felix Hoerburger, "Folk Dance Survey" *Journal of the International Folk Music Council* 17, b l m I(1965): 7—8.

¹⁸ Robert Redfield, *The Little Community and Peasant Society and Culture* (Chicago ve Londra: Phoneix Boks, University of Chicago Pres, 1969; ilk yayın tarihi 1956), say. 23, 40—41.

¹⁹ Alan Lomax, "Special Features of the Sung Communication" *Essays on the verbal and Visual Arts* (Amerikan Etnoloji Enstit s n n 1966 yılında d zenlediği toplantılar, 1967), say. 124.

²⁰ Bkz. Walter Sorell, *The dance Through the Ages* (New York: Grosset ve Dunlap, 1967) say. 75, ve Joann Wheeler Kealiinohomoku "An Anthropologist Looks at Ballet as a Form of Etnic Dance" *Impulse* (1970): 24—33.

²¹ Bkz. Burchenal, no.9.

²² Maud Karpeles, CecilSharp: *His Life and Work* (Chicago: University of Chicago Pres: Londra: Routledge ve Kegan Paul, 1967), say. 24—25.

²³ a.e. say. 163.

²⁴ Richard M. Dorson, *The British Folklorists: A History* (Chicago: University of Chicago Press,1968) say. 281.

²⁵ "Folk Dance" *Dance Encyclopedia*, say. 370.

²⁶ Bkz. Gyorgy Martin, "Dance Types in Ethiopia" *Journal of teh Internatioanal Folk Music Council* 19 (1967): 23—27 ve Gyorgy Martin ve Erne Pesovar "A Structural Analysis of the Hungarian Folk Dance (A Methodological Sketch)-", *Acta Ethnographica* 10 (1961): 1—40.

²⁷ Felix Hoerburger, "Dance Notation and Folk Dance Research" *Journal of the International Folk Music Council* 10 (1958); 63.

²⁸ Mariah Leach, ed., *The Dictionary of Foklore, Mythology and Legend*, 2 vols. (New Yrk: Funk ve Wagnalls, 1949—50).

²⁹ J. Tillman Hall, *Dance: A Complete Guide to Social, Folk and Square Danc,ing* (Belmont, Calif.: Wadsworth yayıncılık Co. 19634), say. 121.

³⁰ Franes Gillmor, *The Dance Dramas of mexican Villages, Huminities Bulletin No.5* (Tucson: University of Arizona, Nisan 1943) vol. 14, no.2.

³¹ Barbara Bode, "The Dance of the Conquest of Guetemala," *Middle American Research INstitute Publication no.27* (Tulane University , 1961) say. 203—98.

³² Agnes Hostettler, "CarnivalMasques andCustoms of the Black Foest and Swizerland" (s z konusu makale Amerikan folklor cemiyetinin yıllık toplantısında sunulmuştur, Atlanta, Georgia, 9 Kasım 1969).

³³ Violet Alford, *Sword Dance and Drama* (Londra: Merlin press, 1962).

³⁴ Kealiinohomoku, "Study," say. 95—111.

³⁵ Dorothy Scarborough, *On the trait of Negro Folk-Songs* (Cambridge, Mass. Harvard University Pres, 1925).

³⁶ Kealiinohomoku, "Study," say. 98—99.

³⁷ Damon S.Foster, *The History of Square Danc-ing* (Barre. Mass.: Barre Gazete, 1957), say. 52.

³⁸ Kay Tatcishi, "Japanese Teen Inherits Title "Goddess of Dance." *Louisville Courier Journal*, 14b Niasn 1968, bkz. D. p. 4.

³⁹ Sbyl R. Helm, "The Shakers" CORD (Committee on Research in Dance) News 2 (Nisan 1970): 27—30.

⁴⁰ Alexander H. Krappe, *The Science of Folklore* (Londra: Mthuen and Co., 1930), say.153.

⁴¹ Walter Terry, "Dance, History of." *The Dance Encyclopedia*, ed. Anatole Chojoy ve P.W.Manchester (New York: Simon ve Schuster, 1967), say. 370.

⁴² Dundes, *The Study of Folklore*, say. 3.

⁴³ Charles Hoffman, *American Indians Sing* (New York: John Day Co 1967), say. 41—43.

⁴⁴ Krş. Robert A. Georges, "Toward an Understanding of Storytelling Events," *Journal of American Folklore* 32 (1969): 313—28.

⁴⁵ Cecil J. Sharp, *Sword Dances of Northern England* (Londra: Novello and Company, Ltd. , 1951 rev. Maud Karpeles), say. 11.

⁴⁶ Ljubica Jankovic, "Paradoxes in the Living Creative Process of Dance Tradition" *Ethnomusicology* 13 (Ocak 1969): 127.

⁴⁷ Alan Lomax, *Folk Song Style and Culture* (Washington, D.C.: American Association for the Advancement of Science Publication No. 88, 1968), say. 222—73.

⁴⁸ Krappe, say. 301—9.

⁴⁹ Ljubica S. Janković, say. 127.

⁵⁰ Ljubica ve Danica, Janković, say.30.

⁵¹ Roger D. Abrahams, "Creativity, Individuality, and Traditional Singer," *Studies in the Literary Investigations* 3 (Nisan 1970): 7, 12.

⁵² Alan Dundes, "On Game Morphology: A Study of the Structure of Non-Verbal Folklore," *New York Folklore Quarterly* 20 (Kasım 1964): 275—88.

⁵³ Terry, "Folk Dancing," say. 371.

Bibliyografya ve Seçilmiş Makaleler

Alfred, Violet, *Seord Dance and Drama*, London: Merlin Pres, 1962; Eser, dans ve dramının bu formununun Avrupa'daki yayılımını gösteren önemli bir çalışma niteliği taşımaktadır.

—, ve Rodney Gallop, *The Traditional Dance*, Methuen ve Co., Ltd., 1955; bu çalışma Portekiz, Bask bölgesi, İsviçre, Macaristan, İtalya ve Avrupa'daki diğer ülkelerde gözlemlenen halk dansı formları ile ilişkili tanımlamaları içermektedir.

Como, Wiliam, ed. *Dance Magazine*, New York, Ayda bir defa yayınlanmaktadır. Oldukça iyi hazırlanmış, bol miktarda resimle desteklenen bu süreli yayında halkbilimcilerin çalışmalarına da yer verilmiş olduğu anlaşılmaktadır

Duggan, Anne S.: Jeanette Schlotmann; ve Abbie Rutledge, *Folk Dance Library*, New York: A. S. Barnes ve Co., 1948. 5 vols. Bu çalışmanın beş cildinde sırasıyla halk dansı dersleri, İskandinav dansları, Kıta Avrupa dansları, İngiliz ada dansları, ve Birleşik Devletler ve Meksika dansları masaya yatırılmıştır. Her bölümde, ilgili konunun arkaplanı ve dansların orijinleri ile ilişkili bilgi verilmekte ve mevcut dans formlarına genel bir bakış atılmaktadır. Bu incelemeyi eğitici nitelikli iyi bir çalışma olarak tanımlamak da mümkündür.

Ellfeldt, Lois. *Folk Dance*. Dubuque, Iowa: William C. Brown Co., 1969; temel hareket ve adımlarla ilişkili güzel tanımlamaları içermektedir. Bu çalışma çerçevesinde Batı Dünyasındaki dans stilleri tanımlanarak, "What is Folk Dance?" bölümündeki teori ve tanımlamaları çürütmeye çalışılmıştır.

Foster, Damon S. *The History of Square Dancing*. Barre, Mass.: Barre Gazete, Preceding of the American Antiquarian Society yeniden basım, 1957. Söz konusu eser bilimsel açıdan eğlendirici ve muhtemelen kendi türünün en eksiksiz çalışması niteliğindedir.

Helm, Sibyl R. "The Shakers," CORD (Committee on Research in Dance) News 2 (Nisan 1970): 27—39. Shaker dansı ile ilişkili literatür masaya yatırılmıştır.

Hoerburger, Felix. "Dance Notation and Folk Dance Research." *Journal of the International Folk Music Council* 10 (1958): 63. Tarihi Dresden konferansında hazırlanan raporlar notasyon hataları ve araştırma teknikleri içermektedir.

—, "The Study of Folk Dance and the Need for a Uniform Method of Notation." *Journal of the International Folk Music Council* 11 (1959): 71—73. Halk dansı çalışmalarının sonuçlarına işaret edilerek, bir makaleye halk dansı ile ilgili bilgi koymanın temel metotları konusunda bir dizi çalışma yapıldığından bahsedilmiştir.

—, "Folk Dance Survey," *Journal of the International Folk Music Council* 17 (1965): 7—8. Halk dansı ile ilişkili olarak dünyanın dört bir yanındaki halkbilimcilere dağıtılan anket formlarının sonuçları açıklanmaktadır.

—, "Once Again on the Concept of Folk Dance" *Journal of the International Folk Music Council* 20 (1968): 30—32. Halk dansının tanımlanmasında karşılaşılan problemler tartışmaya açılarak, Almanya'da kullanıldığı şekliyle "ilk varlık" ve ikinci varlık" terimleri ortaya atılmıştır.

Hutchinson, Anne, *Labrotation: The System for Recording Movement*, New York: New Directions Boks, 1954. Bu kitapta anlatılan notasyon sistemi kullanılsın veya kullanılsın Hutchinson'un yaptığı çalışmanın vücut hareketlerini analiz etmeyi amaçlayan herhangi bir kimse tarafından dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

Jauković, Ljubica S. "Paradoxes in the Living Creative Process of Dance Tradition." *Ethnomusicology* 13 (Ocak 1969): 124—28. Aynı ismi taşıyan dans formları arasında bölgeden bölgeye değişen farklılıkların başını çektiği tutarsızlık arz eden bazı fenomenler tartışmaya açılmıştır.

Jauković, Ljubica ve Dubica. *Summary Folk Dances*. Belgrade: Council of Science and Culture of the Government of the F.P.R. of Yugoslavia, 1934—51, 6 vols. Halk dansı formlarının derlenip, analiz edilmesine yönelik bir çalışma. Böylesine muazzam bir çalışmalar dizinin gerçekleştirilmiş olmasının tamamıyla zorunluluktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Kaepler, Adrienne L. *The Structure of Tongan Dance*, doktora tezi. Honolulu: University of Hawaii, 1967. Microfilms University tarafından yeniden yayınlanmıştır, Inc., Ann Arbor, Mich. Sonuçları itibariyle kapsamlı bir araştırma sahasını ilgilendiren

dans ile ilişkili bu çalışmayı etik konsept çerçevesinde emik dans analizlerine uyarlanabilecek bir model olarak yorumlamak gerekmektedir.

—, "Folklore as Expressed in the Dance in Tonga." *Journal of American Folklore* 80 (1967): 160—168. Bu makaleyi dans ile ilişkili folklor çalışmalarının bir kültürün derinlemesine anlaşılmasında nasıl katkıda bulunacağına işaret eden belki en kusursuz çalışma olarak yorumlamak mümkündür.

Karpeles, Maud. *Cecil Sharp: His Life and Work*. Chicago: University of Chicago Press; London: Routledge ve Kegan Paul, 1967. Bu ilginç çalışma halk dansı ile ilişkili bilimsel bir çalışma yapmayı amaçlayan herhangi bir kimsenin yararlanması gereken temel bir yapıt niteliğindedir.

—, ed. *Collection of Folk Music Council and Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland 1958*. İlk yayın Manual for Folk Dance Collectors, 1951. Alan araştırmacılarının yönlendirilmesinde kullanılabilecek faydalı bir çalışma. Bu çalışma çerçevesinde çeşitli not ve değerlendirmelere yer verilmeye çalışılmıştır. Özellikle söz konusu çalışmanın say. 28—32 no.lu kısmında yer alan "The Collecting of Dances" başlıklı bölümün yeni çalışmalara ufuk açacağına inanıyorum.

Kealiinohomoku, Joann Wheeler. "A Comparative Study of Dance as a Constellation of Motor Behaviors Among African and United States Negroes" Northwestern Üniversitesi master tezi (1965). Eser motor davranışla ilişkili olarak yapılmış ilk kapsamlı karşılaştırmalı analiz niteliği taşımaktadır. Birleşik devletlerdeki siyah ırktan insanlar arasında dans ile ilişkili olarak yapılan gözlemlerin halkbilimciler açısından son derece ilginç olacağına hiç şüphe yoktur.

—, "An Anthropologist Looks at Ballet as a Form of Ethnic Dance." *Impulse* (1970): 24—33. Batı dansları üzere çalışan bilim adamlarının batılı olmayan dans formları ile ilgili bulanık düşüncelerini netleştirmeye yönelik bir girişim.

—, ve Frank J. Gillis, "Special Bibliography: Gertrude Prokosch Kurath." *Ethnomusicology* 14 (1970): 114: 28. Halk dansını bilimsel bir bakış açısından incelemeyi amaçlayan bir kimsenin Kurath'ın çalışmalarından haberdar edilmesi gerekmektedir.

Kennedy, Douglas, *English Folk Dancing Today and Yesterday*, London: S. Bell and Son, Ltd., 1964. Bu inceleme yazısı İngiliz Halk Dansı ve Halk Şarkıları Cemiyetinin ilk resmi başkanının görüşlerini yansıtmaktadır.

Krappe, Alexander H. *The Science of Folk-lore*, London: Methuen and Co. 1930. Teoride modası geçmiş olmasından dolayı, henüz incelenmeyen fikirleri masaya yatırabilmek için bu eserin okunmasında fayda vardır. Bu çalışma çerçevesinde rit ve geleneklerin ortak özellikleri sıralanmaya çalışılmıştır (say. 270 vd.). Ki söz konusu özelliklerin pek çoğunun mevcut dans formlarıyla ilişkisi bulunduğu tespit edilmiştir. Dans ile ilişkili bölüm (say. 301—309) kitabın geri kalan kısmıyla karşılaştırıldığında hayal kırıklığı yaratmaktadır. Bu bölümün dikkatle okunması gerekmektedir. Krappe'nin eski formlara ve dans merasimlerine yaklaşım tarzını anlamak

faydalı olacaktır. Krappe metodolojik bir önermede bulunmadığı için bu kitaptan pragmatik bir fayda beklemek pek de doğru değildir.

Kurath, Gertrude P. "Dance Notation" *Four Symposia on Folklore*. Stith Thompson tarafından yayına hazırlanmıştır. Bloomington: Indiana University press, 1953, say. 35—42. Bu eser dans üzerine araştırma yapmak isteyen bir kimsenin dikkatle okuması gereken bir çalışma niteliği taşımaktadır.

Laban, Rudolf, *Principles of Dance and Movement Notation*, London: Macdonald and Evans, 1956. Halk dansı araştırmaları açısından temel oluşturabilecek bir notasyon sistemine değinilmiştir.

Martin, György ve Erné Pesovar. "A Structural Analysis of the Hungarian Folk Dance (A Methodological Sketch)." *Acta Ethnographica* 10 (1961): 1—40. Eser gelecekte yapılacak halk dansı çalışmaları açısından mükemmel bir model oluşturmaktadır. Bu çalışma çerçevesinde halk dansının fonksiyonel, musiki ve morfolojik görünümü analiz edilmeye çalışılmıştır.

Schneider, Gretchen A. "Pigeon Wings and Polkas: The Dance of the California Miners". *Dance Perspectives* 39 (Kış 1969). Çalışmanın iki bölümünde kırklı yıllardaki dans formları ve o dönemin ortamını yansıtan bir monografiye yer verilmiştir. Bu noktada büyük ölçüde gazete, günlük ve mektup gibi materyallerden faydalandığı anlaşılmaktadır. Ele alınan konular bol miktarda resimle desteklenmiştir.

Schwartz, Paul, ed. *Folk Dance Guide*, 3d ed. New York: Paul Schwartz tarafından hazırlanarak, yayımlanmıştır, 1953. Bu çalışma, Birleşik devletlerde halk dansı gösterilerinin izlenebileceği yerler ile ilişkili bir listeyi içermektedir. Ayrıca çalışma çerçevesinde faydalı bir bibliyografyaya yer verildiği de görülmektedir.

Sharp, Cecil J. *Sword Dances of Northern England*. Eser Maud Karpeles tarafından revize edilmiştir. London: Novello and Company, Ltd., 1951. İlk kez 1911 yılında yayınlanan bu kitap kılıç dansının yeniden sahneye koyulması münasebetiyle kaleme alınmıştır.

—, ve A. P. Oppé. *The Dance*. London: Halton and Truscott Smith, Ltd. New York: Minton, Balch and Co., 1924. Avrupa dans tarihine ışık tutan bu eser yazarın ölümünden sonra yayınlanmıştır. Sharp kariyerinin sonunda doğru kaleme aldığı bu çalışmasında kendi düşüncelerinden bazılarını özetlemeye çalışmıştır.

—, ve Herbert C. Macilwaine. *The Morris Book*. London: Novello and Co., 1907. Sharp arkeolog ve bilim adamlarını bilgilendirmekten çok, yerel bir geleceği yeniden canlandırmaya çalışan kimselere yardımcı olmayı hedeflemiştir. Kitap İngiltere'deki halk dansı formları ile ilişkili önemli bir doküman niteliği taşımaktadır. Halk dansı ile ilgili bilimsel çalışmalara ilgilenen kimselerin Sharp'ın bütün çalışmalarına aşina olması gerekmektedir.